

Raimo Piirainen sd

Kirjallinen kysymys pakkolunastuksista tuulivoimaloiden liityntäjohtojen rakentamisessa

Eduskunnan puhemiehelle

Kainuuseen ollaan suunnittelemassa useita tuulipuistohankkeita Kajaanin ja Sotkamon alueille, jotka ovat sinällään positiivinen asia puhtaampien energiaratkaisujen näkökulmasta. Kuitenkin alueella on herättänyt hämmennystä näiden kahdeksan-yhdeksän tuulipuiston sähkönsiirtolinjat, joilla voimaloiden tuotanto liitetään valtakunnallisen Fingridin verkkoon.

Näyttää siltä, että esimerkiksi näiden voimaloiden voimalinja lähtisi Vuolijoen Vuottolahden muuntoasemalta. Aiheesta on aiemmin informoitu, että uudet siirtolinjat yhdistettäisiin entisiin, olemassa oleviin johtoteihin. Näin ei ole tapahtunut, vaan uusia linjoja on rakennettu: Vaalan Metsälamminkankaalle 35 kilometriä ja Pyhännän Piipariin 18 kilometriä leveydeltään noin 50 metrin johtoteitä.

Kritiikkiä on saanut osakseen myös lainvoimainen Kainuun maakuntakaava, jossa jokaisen tuulipuiston sähkönsiirtolinjasta on merkintä "lievä haitallinen vaikutus" — maisemallinen vaikutus. Havainnekuvat kaavassa ovat optimistisia: kaavassa esimerkiksi Pyhännän voimalan todestaan jäävän puuston taakse, mutta todellisuudessa se näkyy 10 kilometrin päähän.

Päätöksen siitä, mistä sähköasemalta tuulivoimapuisto liitetään valtakunnan verkkoon, tekee Fingrid. Tällä hetkellä pisin liityntäjohto on 130 kilometriä. Ongelmaksi tuulivoimassa on koettu, että sitä tuotetaan alueilla (lännessä ja pohjoisessa), kun taas suurin sähkönkulutus on etelässä. Tämä asettaa paineita ennustettavan ja tehokkaan sähköverkon rakentamiselle, kun tarve pitkille siirtomatkoille lisääntyy suunnittelemattomasti hyvien liiketoimintamahdollisuuksien avautuessa tuulivoimalle.

Suurin huoli ja hätä on nyt ilmennyt alueen asukkaiden keskuudessa tuulivoimaloiden ja niiden siirtolinjojen maa-alueiden erilaisesta käyttöönnotosta. Itse voimalat ja niiden rakentamisen aikaiset tiet ja alueet voimalatoimijat saavat käyttöönsä sopimuksin, vuokraamalla tai kaupalla, kun taas johtotiet saadaan pääsääntöisesti lunastuslain pakkolunastusmenettelyllä, vaikka niissäkin pitäisi edetä ensin sopimusteitse. On herännyt aiheellisesti epäily, kohdellaanko maanomistajia yhdenvertaisesti, olipa kyseessä sitten voimala tai johtotie, vaikka faktisesti maa-ala on pois muusta käytöstä samalla tavoin. Eli maanomistaja saa nimellisen korvauksen puustosta ja lunastuskorvauksen, kun maa jää sähkölinjan alle, mutta vuosivuokraa, jos maa jää tuulivoimalan alle.

Kirjallinen kysymys KK 559/2021 vp

Tuulivoimaloiden rakentamisessa eletään suurta investointikautta. Tuulivoimalasuunnitelmia on enemmän kuin olisi tarvittakaan, eivätkä kaikki toteudukaan. Syynä ovat tavoitteet puhtaamman energian saamiseksi ilmastomuutoksen torjumiseksi. Tuulivoimaloiden teho ja koko ovat kasvaneet kymmenessä vuodessa: nyt voimalasta saadaan vuodessa 25 GW/a, kun se oli kymmenen vuotta sitten vain 8 GW/a. Teknologia on kehittynyt huimasti. Samalla tuulivoimasta on tullut kannattavaa eikä se tarvitse tukea. Myös sähköntuotannon hinta on pudonnut aiemmasta 1,5 miljoonasta eurosta/MW 1,0—1,2 miljoonaan euroon/MW. Lisäksi tuulivoimalan käyttöikä on kasvanut 25 vuodesta 30—35 vuoteen uusimmalla tekniikalla.

Suomessa on tällä hetkellä 821 tuulivoimalaa, joiden teho on 2 600 MW. On ennustettu, että Suomessa tehdään vuosina 2021—2023 yli neljän miljardin euron investoinnit tuulivoimaan ja että vuonna 2025 Suomen sähkönkulutuksesta 25 % tuotetaan tuulivoimalla.

Edellä esitetyn perusteella on helppo tehdä havainto, että yksittäinen, pieni maanomistaja, jonka palsta sattuu jäämään tuulivoimalan liityntäjohtoon alle, on jäänyt "lainsuojattomaan" asemaan ja ei saa maansa käytöstä korvausta. Suomessa on kuntia, joiden verotuloista kymmeniä prosentteja kertyy tuulivoimaloiden kiinteistöveroista. Tämä onkin osaltaan ollut suuri syy kuntalaisten hyväksyvyydelle tuulivoimaloiden rakentamista kohtaan. Myös tuulipuistojen rakentamisaikaiset palveluiden käyttö, työllistävyys ja ylläpidon sekä tuotannon aikaiset alueelliset talousvaikutukset ovat huomattavia. Eli kunnille voimalat ovat hyvä tulonlähde, tuulivoimaloiden omistajille ne ovat kannattavia, maata sopimuksin vuokranneille ne tuottavat ja Suomen ja globaaleille ilmastotavoitteille ne ovat hyvä ratkaisu. Ainoa, joka joutuu alistumaan pakkolunastuksiin, on pienomaanomistaja, jonka maa pirstoutuu — ilman käypää korvausta maankäytöstä.

Siirtojohtoon rakentaminen maan alle toisi käyttövarmuutta. Toisaalta teho ilmajohtossa on suurempi, ja sen siirtohäviöt ovat pienemmät maakaapeloinnissa. Toisaalta maakaapelointi mahdollistaa metsänkasvun ja näin hiilinielujen syntyminen. Merituulivoimaloita kuitenkin myös rakennetaan kannattavasti, vaikka niiden rakentamiskustannukset ovat merikaapeloinnin takia tällä hetkellä kalliimmat.

On tärkeää huomioida, että merituulivoiman tuotantokustannukset laskevat jyrkemmällä kulmakertoimella kuin maatuulivoiman tuotantokustannukset. Tämä johtuu tekniikan kehittymisestä, minkä myötä merituulivoimasta on tulossa koko ajan kilpailukykyisempi energiantuotantomuoto. Maatuulivoima on silti edelleen tuotantokustannuksiltaan selvästi kilpailukykyisempää maatuulivoiman hinnan ollessa tällä hetkellä alle 30 euroa/MWh. Useiden arvioiden mukaan merikaapelin ja merelle rakennettavan sähköaseman hinta on 11 euroa/MWh. Pohjanmerellä on jo nähty 0-eurotarjouksia kilpailutuksissa sellaisissa maissa, joissa yhteiskunta maksaa verkkoliitynnän.

On selvää, että kohtuuttomia tilanteita on syntynyt metsäelinkeinonharjoittajille, joilta esimerkiksi maata on jäänyt linjojen alle jopa kymmenen hehtaaria. On perusteltua, että toisen markkina-toimijan maksama korvaus maankäytöstä olisi markkina-arvoon perustuva — ei nykytilan mukaisesti käypään arvoon perustuvan sijasta. Työryhmätyössä on syntynyt esitys, jonka mukaan tulisi turvata lunastettavan omaisuuden haltijan asema ja varmistaa, että lunastuskorvaus täyttää perustuslain edellyttämän täyden korvauksen vaatimuksen kaikissa tilanteissa — myös tuulivoimaloiden.

Kirjallinen kysymys KK 559/2021 vp

Tärkeä havainto on myös, että teknologian nopean muutoksen ja kehityksen takia on pitkän aikavälin ennustaminen energiaratkaisuissa vähintäänkin sumeaa. Siksi olisi oleellista, että lunastusmenettelyin hankittu maa palautetaan alkuperäiselle omistajalle, kun lunastuksen aiheena ollut syy päättyy.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Mitä hallitus aikoo tehdä, että tuulivoimaloiden johtokäytävien alle jäävä metsämaa korvataan markkina-arvon mukaan tai velvoitetaan tuulivoimayhtiö maksamaan vuosivuokra maanomistajalle liityntäjohtojen johtoteistä, jotta kohtuuttomuuksilta vältyttäisiin ja asia ratkaistaisiin oikeudenmukaisesti, tasa-arvoisesti ja yhdenvertaisesti?

Helsingissä 15.10.2021

Raimo Piirainen sd